

NYE FORANSTALTNINGSDOMME I 2010 SAMT FORLØBET AF DOMME AFSAGT I 2005

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området og således, at der opbygges et grundlag for en evaluering. Denne evaluering blev gennemført i 2010 og er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.¹

Den foreliggende statistik omhandler nye domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2010 til d. 31. december 2010. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2008. Der blev ikke udarbejdet en tilsvarende redegørelse for domme afsagt i 2009, idet den samlede evaluering da var under gennemførelse. Der har dog senere vist sig at være interesse for at fortsætte med de årlige redegørelser, hvorfor disse igen bliver udarbejdet.

Ved siden af de nye domme omhandler denne redegørelse også oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2005. Det sker med henblik på at undersøge om der, i henhold til lovændringen i 2000, er sket en prøvelse af de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt. Endvidere undersøges eventuelle forlængelser af længstetiden, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og stk. 3, samt § 69 a, stk. 1 og stk. 3.

I forhold til de tidligere rapporter fokuseres der nu mere på at belyse udviklingen separat for de psykisk syge (jf. § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (§ 16, stk. 1, 2. pkt. og § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Kriminalregisteret.

¹ http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Effektrapport.pdf

I. NYE DOMME

Statistikken over nye domme i 2010 omfatter i alt 855 domme. De 855 domme angår i alt 845 personer, idet ti personer blev idømt en foranstaltning to gange i løbet af 2010. Af de 855 domme er 42 af dommene afsagt ved landsretterne.

De 855 foranstaltningsdomme repræsenterer en stigning på 26 pct. i forhold til 2008, hvor der blev afsagt 678 domme. Ifølge Danmarks Statistik var antallet i 2009 på 685, så stigningen har ikke været jævn, men særlig stor fra 2009 til 2010.

Tabel 1 viser i øvrigt, at antallet af foranstaltningsdomme er steget hvert år frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år ses da også en fortsat stigning i antallet af domme. Hvorvidt dette afspejler en reelt vækst i antallet af psykisk syge, mentalt retarderede eller mangelfuldt udviklede lovovertrædere, eller om det afspejler et øget fokus på områder, således at flere lovovertrædere med mentale problemer opdages og får foranstaltningsdomme frem for øvrige strafferetlige afgørelser, vides ikke.

Tabel 1. Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning, i andelen vedrørende alvorlig personfarlig kriminalitet og i andelen, der angår vold mod tjenestemand.²

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning	Andel vedr. alvorlig personfarlig kriminalitet	Andel vedr. vold mod nogen i off. tjeneste (§119)
2001	362	43 % (156)	48 % (174)	16 % (58)
2002	460	44 % (204)	47 % (217)	15 % (71)
2003	528	42 % (223)	41 % (217)	20 % (107)
2004	579	38 % (222)	39 % (225)	21 % (121)
2005	695	39 % (273)	37 % (256)	25 % (174)
2006	756	38 % (285)	37 % (280)	24 % (184)
2007	584	38 % (222)	39 % (230)	23 % (133)
2008	678	38 % (257)	39 % (266)	20 % (136)
2010	855	36 % (306)	35 % (303)	26 % (220)

Af tabel 1 ses, at andelen af domme *uden* tidsbegrænsning i 2010 er en smule mindre, end den har været de foregående år.

Med henblik på at belyse, hvorvidt de årlige ændringer i antallet af foranstaltningsdomme angår alle kriminalitetsformer, er det undersøgt, hvorledes udviklingen er i andelen af domme, der vedrører

² Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapportererne for de enkelte år, jf. www.jm.dk, skyldes det, at ankesager ikke kan registreres, før de endelig er afgjort, idet ankesager, der fører til ændringer i foranstaltningen, henføres til året for dommen i 2. instans, mens ankesager, hvor der ikke er sket ændringer i dommen, henføres til året for dommen i 1. instans.

alvorlig personfarlig kriminalitet. Herved forstås incest, voldtægt, seksualforbrydelser mod børn under 12 år, alvorligere vold (§§ 245-246), trusler (§ 266), vold og trusler mod vidner m.v. (§ 123), forvoldelse af fare for andres liv eller førlighed, frihedsberøvelse, drab og forsøg herpå samt brandstiftelse og røveri.

Som det ses af tredje kolonne i tabel 1, så var andelen af domme, der angår alvorlig personfarlig kriminalitet, større i især de allerførste år efter lovændringen, men har fra 2004 til 2008 holdt sig nogenlunde konstant. Fra 2008 til 2010 sker der en yderligere mindskning i denne andel. Samtidig viser fjerde kolonne i tabellen, at der i perioden har været en ujævn, men dog overordnet tydelig tendens til stigning i andelen af domme for vold eller trusler mod nogen i offentlig tjeneste. Dette kan tyde på, at væksten i antallet af foranstaltningsdomme nok i nogen grad skal forklares med en større tilbøjelighed til at politianmelde voldelig adfærd mod personale, jf. også rapporten ”Psykisk sygdom og kriminalitet”.³

1.1. Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 855 domme angår de 547 (svarende til 64 pct.) psykisk syge, 109 (svarende til 13 pct.) de mentalt retarderede og 199 (svarende til 23 pct.) de mangelfuldt udviklede. Seks af de 109 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (§ 16 stk. 1, 2. pkt.). Dette fordelingsmønster svarer til det, der er set de foregående år.

Tabel 2. Foranstaltningsdomme 2010 fordelt efter foranstaltningsens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	191	35 %	47	43 %	68	34 %
1 år					1	1 %
2 år	1	0,2 %	3	3 %		
3 år	3	1 %	15	14 %	13	7 %
5 år	352	64 %	44	40 %	117	59 %
I alt	547	100 %	109	100 %	199	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår det, at størstedelen af dommene er tidsbegrænsede, og at langt størstedelen af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens alene fem domme har en længstetid på under tre år. Af tabellen fremgår desuden, at der er en større andel af de mentalt retarderede end af de psykisk syge og de mangelfuldt udviklede, som er idømt en foranstaltning uden længstetid.

³ Udgivet af Socialministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Justitsministeriet 2006.

1.2. Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen i 2000 skal der, når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere, fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse (fx foranstaltninger som alene indebærer tilsyn eller pligt til at følge et ambulat psykiatrisk behandlingsforløb), skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 547 domme, som angår psykisk syge personer, giver 514 mulighed for anbringelse, mens 30 medfører, at den dømte skal anbringes i institution eller på hospital, jf. tabel 3. Tre af disse 30 domme angår anbringelse i en sikret afdeling, mens én dom giver mulighed for midlertidig anbringelse i en sikret afdeling.

Af de 544 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 191 domme (svarende til 35 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I de andre 353 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der i langt de fleste tilfælde (352 domme) fastsat en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1.

Tabel 3. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		1	2		3
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	43		1	144	188
Behandling med mulighed for anbringelse	123			203	326
Anbringelse på hospital/institution	22			4	26
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	1				1
Anbringelse i sikret afdeling/institution	2			1	3
I alt	191	1	3	352	547

De resterende tre domme giver ikke mulighed for anbringelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger tre år. I to af disse sager er længstetiden fastsat til højst tre år, mens der i én sag er fastsat en længstetid på to år. Af tabellen ses også en enkelt afvigelse fra de nævnte regler om længstetider, idet der er fastsat en længstetid på under fem år, selv om foranstaltningen giver mulighed for anbringelse.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		3	12	1	16
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	26		3	42	71
Behandling med mulighed for anbringelse	2			1	3
Anbringelse på hospital/institution	12				12
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	4				4
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3				3
I alt	47	3	15	44	109

Når det drejer sig om de mentalt retarderede, er der 74 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. 19 domme indebærer krav om anbringelse, hvilket er en væsentlig højere andel end blandt de psykisk syge. Af de i alt 93 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 47 domme (svarende til 51 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen. Denne andel er ligeledes større for de mentalt retarderede end for de psykisk syge.

Som nævnt tidligere, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år. Som det ses i tabel 4, er der én afvigelse herfra, hvor længstetiden er fem år.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse			12		12
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	30	1	1	84	116
Behandling med mulighed for anbringelse	36			33	69
Anbringelse på hospital/institution	2				2
I alt	68	1	13	117	199

Af de 199 domme, som er idømt personer med mangelfuld udvikling m.v., medfører de 187 domme anbringelse eller kan gøre det, jf. tabel 5. To af disse er egentlige anbringelsesdomme. I 68 ud af de 187 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 36 pct., hvilket svarer til andelen for de psykisk syge.

1.3. Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører personfarlig kriminalitet, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, fx har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændighederne, under hvilke den blev begået. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltnings længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt m.v.	3				3
Samleje med barn m.v.	2			1	3
Blufærdighedskrænkelse				4	4
Andre sædelighedsforbrydelser	1			1	2
Vold mod tjenestemand	45			123	168
Drab	6				6
Forsøg på drab	3				3
Simpel vold	10	1	1	69	81
Alvorligere vold	37			11	48
Vold i øvrigt	4			7	11
Brandstiftelse i øvrigt	26			3	29
Frihedsberøvelse	1				1
Trusler m.v.	26			20	46
Tyveri	1			39	40
Røveri	25			4	29
Andre formueforbrydelser				9	9
Andre straffelovsovertrædelser	1			36	37
Særlovsovertrædelser			2	25	27
I alt	191	1	3	352	547

I tabel 6 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser.

Som det ses af tabellen, er der i intet tilfælde i de sager, som angår manddrab, forsøg herpå og voldtægt m.v., fastsat en længstetid for foranstaltningen.

I sager om samleje med barn m.v., alvorligere vold (§ 245), brandstiftelse efter § 181 og røveri er der i en mindre del af sagerne fastsat en længstetid, mens det drejer sig om godt 40 pct. af sagerne om trusler m.v. (§ 266 og § 123). For så vidt angår andre og typisk mindre alvorlige former for personfarlig kriminalitet, vold mod tjenestemand og simpel vold (§ 244), er der i langt hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. Sagerne under kategorien ”Vold i øvrigt” angår i ni tilfælde forvoldelse af fare, i ét tilfælde ulovlig tvang og i ét tilfælde uagtsom legemsbeskadigelse. De fire sager uden fastsat længstetid drejer sig i tre tilfælde om forvoldelse af fare og i ét tilfælde om ulovlig tvang. I den ene af de to sager vedrørende ”Andre sædelighedsforbrydelser”, som her drejer sig om besiddelse af børnepornografi (§ 235, stk. 2), er der fastsat en længstetid for foranstaltningen.

Også i langt de fleste sager vedrørende tyveri er der fastsat en længstetid for foranstaltningen, mens det er sket i alle sager om blufærdighedskrænkelser (§ 232). Det samme gælder for andre formueforbrydelser (§§ 289, 289 a, 290, 291 og 293 a), andre straffelovsovertrædelser (på nær én vedrørende §192a) og særlovsovertrædelser. Andre straffelovsovertrædelser vedrører §§ 119, stk. 3, 139, stk. 1, 158, 159, 171, 191 192a og 265. De konkrete sager under særlovsovertrædelserne inkluderer lov om euforiserende stoffer, våbenloven samt færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel.

Tabel 7. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	2				2
Samleje med barn mv.	1		1		2
Blufærdighedskrænkelser	1		2	4	7
Andre sædelighedsforbrydelser				1	1
Vold mod tjenestemand	7		5	13	25
Drab	1				1
Forsøg på drab	1				1
Simpel vold	4	1	4	5	14
Alvorligere vold	8	1		1	10
Vold i øvrigt	1				1
Kvalificeret brandstiftelse	1				1
Brandstiftelse i øvrigt	13			2	15
Trusler mv.	1	1		3	5
Tyveri				7	7
Røveri	6			1	7
Andre formueforbrydelser			2	2	4
Andre straffelovsovertrædelser				3	3
Særlovsovertrædelser			1	2	3
I alt	47	3	15	44	109

Med hensyn til de mentalt retarderede kan nævnes, at en forholdsvis stor andel af dommene vedrører brandstiftelse, jf. tabel 7. Med hensyn til personfarlig kriminalitet og eventuelt fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede og de mangelfuldt udviklede m.v. – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge. I øvrigt bemærkes, at de mentalt retarderede relativt sjældnere end de psykisk syge er dømt for vold mod tjenestemand, men at det dog forekommer noget hyppigere end for de mangelfuldt udviklede m.v., jf. tabel 8. De mangelfuldt udviklede m.v. er derimod lidt hyppigere dømt for simpel eller alvorligere vold, end de psykisk syge og mentalt retarderede er.

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltnings længstetid for mangelfuldt udviklede.

	Ingen længstetid	1 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt m.v.	1				1
Samleje med barn m.v.	4			2	6
Blufærdighedskrænkelser			1	2	3
Vold mod tjenestemand	4		2	20	26
Simpel vold	6		3	24	33
Alvorligere vold	19		2	5	26
Vold i øvrigt	2			2	4
Brandstiftelse i øvrigt	10			4	14
Trusler m.v.	6		1	4	11
Tyveri	1		1	17	19
Røveri	13			4	17
Andre formueforbrydelser	1			7	8
Andre straffelovsovertrædelser	1		2	23	26
Særlovsovertrædelser		1	1	3	5
I alt	68	1	13	117	199

1.4. Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige et år.

Tabel 9 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 172 af de i alt 187 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I 14 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 9. Længstetiden for ophold fordelt efter foranstaltningens art for domme vedrørende § 69.

	Ingen længstetid	6 mdr.	1 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæg./anbr.	12		104	116
Behandling med mulighed for indlæggelse	2	1	66	69
Anbringelse i hospital/institut			2	2
I alt	14	1	172	187

II. FORLØB

Som nævnt omfatter denne rapport også oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2005. Det drejer sig om i alt 686 domme.⁴

Af de personer, som dommene angår, er 55 afgået ved døden i den mellemliggende periode. Den yngste var 22 år, mens ti var fyldt 60 år på dødstidspunktet. I gennemsnit blev de afdøde 50 år. Domme vedrørende døde personer er ekskluderet i de følgende analyser. Ligeledes udgår én dom, hvor oplysningerne om foranstaltningens forløb er slettet i Kriminalregisteret. Sletning sker, såfremt dommen er ophævet, og personen er fyldt 80 år. Ydermere udgår tre domme, idet de personer, som disse domme angår, er udvist.

Det følgende baseres derfor på i alt 627 foranstaltningsdomme, hvoraf 390 domme angår psykisk syge personer, 81 mentalt retarderede og 155 mangelfuldt udviklede m.v. Dertil kommer én dom, der skyldes forbigående abnorm rus.⁵

2.1. Domme uden længstetid

Ifølge straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt., skal anklagemyndigheden i de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, indbringe spørgsmålet om ændring eller endelig ophævelse af foranstaltningen for retten fem år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste to år.

Af de i alt 627 domme er der i de 246 ikke fastsat længstetid, og det er for disse, ovennævnte krav gør sig gældende. Som det ses af tabel 10, blev størstedelen af dommene, som angår mangelfuldt

⁴ I rapporten om nye foranstaltningsdomme afsagt i år 2005 er det anført, at der er afsagt 700 foranstaltningsdomme i 2005. Uoverensstemmelsen mellem dette tal og det her anførte skyldes, at der er sket en omrokering vedrørende ankesager.

⁵ Denne sag er ikke inkluderet i tabellerne og vil ikke blive optalt separat.

udviklede m.v., ophævet inden for fem år.⁶ Vedrørende de psykisk syge blev knap halvdelen af dommene ophævet inden for fem år,⁷ mens det gælder en tredjedel af dommene for mentalt retarderede.⁸

Tabel 10. Domme uden længstetid fordelt efter den dømtes mentale tilstand samt art af eventuelle kendelser m.v.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ophævet inden for fem år	75	48 %	12	33 %	40	74 %
Ændret inden for fem år*	10	6 %	5	14 %	4	7 %
Prøvet inden for fem år	19	12 %	5	14 %	2	4 %
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	35	23 %	11	31 %	5	9 %
Oplysninger om ophævelse, ændring eller prøvelse fremgår (endnu) ikke	16	10 %	3	8 %	3	6 %
I alt	155	100 %	36	100 %	54	100 %

* To af sagerne ang. psykisk syge har tidligere været prøvet, uden at dette har medført en ændring.

**Der er under denne kategori en person, hvor foranstaltningen blev idømt på grund af forbigående abnorm rus. Denne person er ikke medregnet i tabellen.

Af tabellen fremgår det endvidere, at nogle sager først er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter fem år. For de psykisk syge drejer dette sig om 35 domme, for de mentalt retarderede om 11 domme og for de mangelfuldt udviklede om 5 domme. Derudover er der et mindre antal domme, hvorom der ikke i det foreliggende datamateriale er oplysninger om eventuel ophævelse, ændring eller prøvelse af dommen. Af forløbsanalyserne i de tidligere rapporter fremgår det, at størstedelen af disse domme er blevet indbragt for retten inden for fem år. Sagerne opfylder dermed kravet om tidsgrænsen for indbringelse for retten. Det må formodes, at tilsvarende vil være tilfældet for de sager, denne rapport omhandler.

Tabel 11. Domme uden længstetid fordelt efter den dømtes mentale tilstand samt den gennemsnitlige tid fra dom til kendelse m.v.

	Gennemsnitligt antal år fra dom til ophævelse/ændring/prøvelse		
	Psykisk syge	Mentalt retarderede	Mangelfuldt udviklede m.v.
Ophævet inden for fem år	3,2	3,1	3,1
Ændret inden for fem år	3,9	4,7	2,7
Prøvet inden for fem år	4,2	4,8	4,9
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	5,2	5,2	5,2

⁶ Forinden er fire af disse sager ændret, og én prøvet.

⁷ Heraf er to prøvet inden ophævelsen.

⁸ Én af disse er tidligere blevet ændret.

Af tabel 11 fremgår den gennemsnitlige tid fra domsdatoen til ophævelse af dommen eller til (første) ændring eller prøvelse. Overordnet set er der ikke store forskelle mellem de tre grupper af dømmte. Det bemærkes, at beregningerne kan være baseret på meget få observationer, jf. tabel 10.

2.2. Ændringer og forlængelser af foranstaltningen

Det er ikke kun domme uden tidsbegrænsninger, der kan ændres. Dette kan også ske for de øvrige domme. Der er siden dommen i 2005 og frem til medio februar 2011 – det tidspunkt, hvor datamaterialet til brug for denne undersøgelse blev dannet – registreret i alt 50 domsændringer for psykisk syge. Disse domsændringer angår både sager med og uden længstetider. For domme med tidsbegrænsning er der for de psykisk syge i alt foretaget 37 domsændringer, og i gennemsnit er der gået 4,9 år fra dom til første domsændring.⁹ For domme uden tidsbegrænsning er der foretaget i alt 13 domsændringer, og i gennemsnit er der gået 4,2 år fra dom til første domsændring. For de mentalt retarderede er der foretaget 15 domsændringer i alt, og for de mangelfuldt udviklede er der foretaget 26 domsændringer. Der er gået noget kortere tid, før der sker en ændring af foranstaltningen, for de mangelfuldt udviklede end for de andre dømmte, nemlig i gennemsnit 3,3 år for domme med tidsbegrænsning og 2,1 år for domme uden tidsbegrænsning. De mentalt retarderedes domme uden tidsbegrænsning er blevet ændret efter 4,3 år, hvilket nogenlunde svarer til forholdene for de psykisk syge lovovertrædere. For domme med tidsbegrænsning til mentalt retarderede, der er ændret, er det sket efter cirka fire år.

Tabel 12. Ændringer af domme med tidsbegrænsning for psykisk syge fordelt efter ændringens art.

	Forlængelse af foranstaltning	Ændring af foranstaltning	Forlængelse af institutionsoph.	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	13			13
Behandling med mulighed for anbringelse	21		1	22
Anbringelse på hospital/institution		2		2
I alt	34	2	1	37

Af de 37 domsændringer, der angår psykisk syge og domme med tidsbegrænsninger, angår de 34 forlængelser af foranstaltningens varighed. Fem domme er forlænget med et år og 29 domme med to år.¹⁰ Forlængelse af den tid, et institutionsophold er fastsat til, jf. § 69 a, stk. 1, er sket i én sag.

For de mentalt retarderede består ændringernes art i alle de seks tilfælde, der vedrører domme med tidsbegrænsning, af forlængelser af foranstaltningen.¹¹ I samme type domme er der for mangelfuldt udviklede m.v. foretaget fem forlængelser af foranstaltningen (på to år) og ni forlængelser af institu-

⁹ I én sag er dommen ændret to gange.

¹⁰ Heraf er én dom yderligere forlænget med et år.

¹¹ I fem tilfælde er forlængelsen på to år og i ét tilfælde på et år. I én af disse domme er foranstaltningens art tidligere blevet ændret.

tionsopholdet i domme med tidsbegrænsning.¹² Det kan tilføjes, at der tilsvarende er foretaget ni forlængelser af institutionsopholdet i domme uden tidsbegrænsning til mangelfuldt udviklede m.v.¹³

Tabel 13. Ændringer af domme uden tidsbegrænsning for psykisk syge efter foranstaltningens art.

	Ændring af foranstaltning
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	2
Behandling med mulighed for anbringelse	3
Anbringelse på hospital/institution	8
I alt	13

De ændringer, der er foretaget for psykisk syge, der er idømt en foranstaltning uden tidsbegrænsning, angår i alle tilfælde foranstaltningens art, jf. tabel 13. Ikke uventet er der forholdsvis mange anbringelsesdomme, der er ændret. De vil således typisk efter nogle år blive ændret til en dom, der alene giver mulighed for anbringelse.¹⁴

Med hensyn til de mentalt retarderede er der for to foranstaltninger med tidsbegrænsning og for syv uden tidsbegrænsning foretaget en ændring af foranstaltningen. Fem af disse domme er anbringelsesdomme. For de mangelfuldt udviklede m.v. er der i tre tilfælde foretaget en ændring af foranstaltningen – i alle tilfælde for domme uden tidsbegrænsning, hvoraf én er en anbringelsesdom.

2.3. Kriminalitet og sanktioner under foranstaltningen

Godt halvdelen af de dømte psykisk syge, nemlig 199, svarende til 51 pct., har fået et tiltalefrafald eller en bøde under foranstaltningen, jf. tabel 14. De fleste af de 199, der har fået en sanktion under foranstaltningen, har fået mere end én, idet der er registreret i alt 555 tiltalefrafald eller bøder under sanktionen, altså i gennemsnit knap tre tiltalefrafald/bøder. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er det også omkring halvdelen, der er blevet idømt en sanktion under foranstaltningen, mens det blandt de mentalt retarderede er en lidt mindre andel. De mentalt retarderede er i gennemsnit registreret for godt to tiltalefrafald/bøder pr. person og de mangelfuldt udviklede m.v. for 2,5. Der ses nogenlunde samme mønster for dømte med og uden tidsbegrænsede foranstaltninger.

¹² Fire af disse ni forlængelser er på et år, og de resterende, der vedrører samme dom, er hver på seks måneder.

¹³ Én af disse ni forlængelser er på ni måneder, syv er på et år, heraf vedrører henholdsvis tre og to samme dom. Den sidste forlængelse er på ca. en måned.

¹⁴ Det kan tilføjes, at undersøgelsen yderligere viser, at der i de 390 domme vedrørende psykisk syge er foretaget i alt 59 prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: Henholdsvis 45 prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og 14 for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået henholdsvis 4,7 og 2,8 år fra dom til første prøvelse. For de mentalt retarderede er der for de 81 domme i alt foretaget 11 prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet, henholdsvis ti prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og én for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået tæt på fem år for domme uden tidsbegrænsning før første prøvelse. Blandt de 155 domme, de mangelfuldt udviklede er idømt, er der foretaget i alt otte prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet, nemlig henholdsvis seks prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og to for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået omkring fire et halvt år for domme uden tidsbegrænsning indtil første prøvelse.

Tabel 14. Domme fordelt efter den dømtes mentale tilstand og antal nye sanktioner under foranstaltningens forløb.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen sanktioner under foranstaltningen	191	49 %	48	59 %	78	50 %
1 sanktion	89	23 %	18	22 %	35	23 %
2 sanktioner	41	11 %	7	9 %	13	8 %
3-5 sanktioner	42	11 %	6	7 %	24	15 %
Mere end 5 sanktioner	27	7 %	2	2 %	5	3 %
I alt	390	100 %	81	100 %	155	100 %
Gennemsnitlige antal sanktioner pr. person	2,8		2,2		2,5	

20 af de 34 psykisk syge, der har fået forlænget deres foranstaltning eller deres institutionsophold, jf. afsnit 2.2, er registeret for en sanktion under foranstaltningen. Det er ikke muligt med sikkerhed at vide, hvorvidt der er en forbindelse mellem disse hændelser, men det forekommer dog overvejende sandsynligt, at det er tilfældet. Samtidig skal det påpeges, at der i langt de fleste af de tilfælde, hvor der forekommer en sanktion under foranstaltningen, ikke er sket hverken en ændring eller forlængelse af foranstaltningen. Blandt de mangelfuldt udviklede har tre ud af de fem, der har fået forlænget deres foranstaltning, også fået sanktioner under dommen, mens det for de mentalt retarderede drejer sig om tre ud af de seks.

Arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefrafald eller en bøde under foranstaltningen, er angivet i tabel 15.¹⁵ Som det fremgår, drejer det sig i de fleste tilfælde om mindre alvorlige former for kriminalitet. For psykisk syge angår 43 pct. af sagerne færdselsloven og andre særlovsbestemmelser, herunder ganske hyppigt lov om euforiserende stoffer. For de mentalt retarderede drejer det sig om godt en tredjedel af sagerne, mens det for de mangelfuldt udviklede drejer sig om godt halvdelen. Med hensyn til straffelovsovertrædelserne er butikstyveri den hyppigst forekommende kriminalitetstype både blandt de psykisk syge og de mangelfuldt udviklede. Blandt de mentalt retarderede er vold o.l. mod offentlig myndighed den hyppigst forekommende straffelovsovertrædelse. Kun 19 af de 555 sanktioner til psykisk syge vedrører alvorligere personfarlig kriminalitet, nemlig seks sager om trusler, seks om alvorligere vold, tre om røveri og fire om brandstiftelse. Blandt de mentalt retarderede angår otte af sagerne alvorligere personfarlig kriminalitet mod ni af sagerne for de mangelfuldt udviklede m.v.

¹⁵ Tabellen viser kriminalitetens art for hovedsigtelsen, mens kriminalitetens art for eventuelle bisigtelser ikke er omfattet af tallene.

Tabel 15. Nye sanktioner fordelt efter kriminalitetens art og dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Blufærdighedskrænkelser	1	0,2 %	2	3 %	1	1 %
Seksuallforbrydelser i alt	1	0,2 %	2	3 %	1	1 %
Vold o.l. mod offentlig myndighed	41	7 %	11	15 %	2	1 %
Simpel vold	23	4 %	4	6 %	12	6 %
Alvorligere vold	6	1 %			7	4 %
Trusler	6	1 %	3	4 %	1	1 %
Voldsforbrydelser i alt	76	14 %	18	25 %	4	2 %
Dokumentfalsk	5	1 %	1	1 %	24	13 %
Brandstiftelse	4	1 %	2	3 %	1	1 %
Indbrud	22	4 %	1	1 %	6	3 %
Butikstyverier mv.	113	20 %	8	11 %	32	17 %
Andre tyverier	37	7 %	1	1 %	4	2 %
Brugstyverier	12	2 %	6	8 %	4	2 %
Hærværk	17	3 %	1	1 %	10	5 %
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	5	1 %	1	1 %	1	1 %
Røveri	3	1 %	3	4 %		
Andre formueforbrydelser	3	1 %			4	2 %
Ejendomsforbrydelser i alt	221	40 %	24	34 %	62	33 %
Øvrige straffelovsbestemmelser	22	4 %	2	3 %	4	2 %
Færdselslovovertrædelser	75	14 %	15	21 %	40	21 %
Øvrige særlovsovertrædelser	160	29 %	10	14 %	57	30 %
I alt	555	100 %	71	100 %	189	100 %

2.4. Ophævelse eller bortfald af foranstaltning

Det er ikke muligt at beregne den gennemsnitlige varighed af foranstaltningerne, idet ikke alle domme er ophævet eller bortfaldet. I alt 132 domme var således endnu ikke ophævet på tidspunktet for dataindsamlingen. Af disse 132 domme angår 95 psykisk syge personer, 23 mentalt retarderede personer, 13 mangelfuldt udviklede m.v. Den ene dom angående abnorm rus er desuden heller ikke ophævet. Det er derfor alene de resterende 495 domme, der indgår i tabel 16-18.

Som tidligere nævnt, er 155 af dommene vedrørende psykisk syge uden tidsbegrænsning. 90 af disse domme er ophævet, 15 af dem dog først efter fem år, jf. tabel 16. Alle øvrige domme har tidsbegrænsning på maksimalt fem år og må derfor som udgangspunkt forventes at være bortfaldet. De to domme med en tidsbegrænsning på henholdsvis et og to år bortfalder efter udløbet af deres tidsbegrænsning. Af de 12 domme med en tidsbegrænsning på tre år er de syv bortfaldet efter udløbet af

de tre år, mens fire er blevet ophævet tidligere, og én først bliver ophævet efter udløbet af fem år.¹⁶ Af de 191 domme med en tidsbegrænsning på fem år, bortfalder 73 efter udløbet af fem år, mens fire overstiger fem år. Den ene dom er forlænget med et år, og tre er forlænget med to år.¹⁷ De øvrige domme ophæves, inden de fem år er forløbet. I øvrigt fremgår af tabellen, at den gennemsnitlige varighed af samtlige ophævede domme vedrørende de psykisk syge er 3,6 år.

Tabel 16. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for psykisk syge.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	3	9	19	21	23	15	90	3,6 år
1 år	1						1	1,0 år
2 år		1					1	1,8 år
3 år		4	7		1		12	2,5 år
5 år	7	25	30	29	96	4	191	3,7 år
I alt	11	39	56	50	116	23	295	3,6 år

I alt er 36 af dommene, som vedrører mentalt retarderede personer, er uden tidsbegrænsning, og knap halvdelen af disse domme er ophævet, jf. tabel 17. I øvrigt er 27 af de tidsbegrænsede domme bortfaldet, men 12 er ophævet forinden. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme svarer ganske meget til den, der er set for psykisk syges domme, nemlig 3,5 år.

Tabel 17. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mentalt retarderede.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	1	3	2	1	5	5	17	3,7 år
2 år		2					2	1,7 år
3 år	1	2	13	1	1		18	2,9 år
5 år	1	3		3	14		21	4,0 år
I alt	3	10	15	5	20	5	58	3,5 år

45 af de 54 domme uden tidsbegrænsning til mangelfuldt udviklede m.v. er ophævet, jf. tabel 18, mens 30 af de tidsbegrænsede domme bortfaldet, og 64 forinden er ophævet. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme vedrørende mangelfuldt udviklede m.v. er en anelse kortere end for de to øvrige grupper, nemlig på 3,2 år.

¹⁶ Dette skyldes en forlængelse af foranstaltningen på to år.

¹⁷ Heraf ophæves to domme inden dommens udløb, da de bliver erstattet af en ny dom. Den sidste dom ophører også inden tid, da den domfældte dør.

Tabel 18. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mangelfuldt udviklede.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	1	6	15	9	9	5	45	3,3 år
1 år	2	1					3	1,0 år
2 år		1					1	2 år
3 år		2	6	1			9	2,7 år
5 år	3	16	19	16	29	1	84	3,3 år
I alt	6	26	40	26	38	6	142	3,2 år

Som forventet er det, jf. tabel 19, især mange af tilsynsdommene, der er ophævet. Af behandlingsdommene er godt tre fjerdedele blevet ophævet for de psykisk syge, mens kun én af anbringelsesdommene er blevet ophævet. Samme tendens ses for de mentalt retarderede. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er langt størstedelen af alle domme ophævet.

Tabel 19. Domme fordelt efter foranstaltningens art og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse	12	100 %	21	100 %	9	100 %
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	104	83 %	46	74 %	93	88 %
Behandling med mulighed for anbringelse	258	76 %			52	96 %
Anbringelse på hospital/institution	16	6 %	5	20 %	1	100 %
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling			4	25 %		
Anbringelse i sikret afdeling/institution			5	20 %		
I alt	390	76 %	81	72 %	155	92 %

2.5. Nye foranstaltningsdomme

Ophævelse af en dom er ikke i alle tilfælde udtryk for, at personen er ophørt med at begå kriminalitet. I visse tilfælde ophæves foranstaltningen i forbindelse med idømmelse af en ny foranstaltning. Dette er for de psykisk syge sket i 86 tilfælde og i gennemsnit ca. 3 år efter idømmelsen af den tidligere foranstaltning. Ud over disse 86 sager er der i yderligere otte tilfælde vedrørende psykisk syge idømt en ny foranstaltning nogen tid efter ophævelsen af den gamle.

Det kunne forventes, at det primært ville være tidsbegrænsede domme, der blev ophævet og efterfulgt af en ny foranstaltningsdom i forbindelse med ny kriminalitet. Blandt de psykisk syge er to

tredjedele af de foranstaltninger, der er afløst af nye foranstaltninger, da også tidsbegrænsede, jf. tabel 20. Denne andel er noget mindre for de mentalt retarderede og de mangelfuldt udviklede m.v.

Tabel 20. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af den oprindelige foranstaltning og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse	1	100 %	1	100 %	1	100 %
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	20	70 %	10	40 %	18	61 %
Behandling med mulighed for anbringelse	65	65 %			10	40 %
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling			1	0 %		
Anbringelse i sikret afdeling/institution			1	100 %		
I alt	86	66 %	13	46 %	29	55 %

Blandt de mentalt retarderede er foranstaltningen i 13 tilfælde ophævet i forbindelse med idømmelsen af en ny foranstaltningsdom. Blandt de mangelfuldt udviklede er dette sket i 29 tilfælde. For de mentalt retarderede er det i gennemsnit sket efter to år og fem måneder, hvor det for de mangelfuldt udviklede er sket efter to år og syv måneder.

Af tabel 21 fremgår, hvilken hovedforbrydelse der har ligget bag den nye foranstaltning, der har afløst den tidligere. Næsten to tredjedele af de psykisk syge er dømt for en voldsforbrydelse, først og fremmest sager om vold mod tjenestemand. Sammenlignet med arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefrafald eller en bøde, jf. tabel 15 ovenfor, er den kriminalitet, der har medført, at der er idømt en ny foranstaltning, gennemgående af alvorligere karakter. Blot tre af sagerne angående de psykisk syge vedrører særlovsovertrædelser, og 43 pct. angår en alvorlig personfarlig forbrydelse. Samme tendenser ses for de mentalt retarderede og de mangelfuldt udviklede.

Tabel 21. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af ny kriminalitet og mental tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Voldtægt mv.					1	3 %
Utugt mv.					1	3 %
<i>Seksualforbrydelser i alt</i>					2	7 %
Vold o.l. mod offentlig myndighed	20	23 %	4	31 %	6	21 %
Forsøg på manddrab	2	2 %	1	8 %		
Simpel vold	11	13 %	2	15 %	7	24 %
Alvorligere vold	11	13 %	1	8 %	2	7 %
Trusler	7	8 %			3	10 %
Øvrige voldsforbrydelser	3	3 %				
<i>Voldsforbrydelser i alt</i>	54	63%	8	62 %	18	62 %
Dokumentfalsk	4	5 %			1	3 %
Brandstiftelse	3	3 %	1	8 %	1	3 %
Indbrud	1	1 %	2	15 %		
Butikstyverier mv.	4	5 %			1	3 %
Brugstyverier	1	1 %	1	8 %		
Hærværk	2	2 %			1	3 %
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	12	14 %				0 %
Røveri	1	1 %	1	8 %	3	10 %
Salg af narkotika mv.					1	3 %
Øvrige straffelovsbestemmelser					1	3 %
<i>Ejendomsforbrydelser i alt</i>	29	34 %	5	38 %	9	31 %
<i>Færdselslovovertredelser</i>	1	1 %				
<i>Øvrige særlovsovertredelser</i>	2	2 %				
I alt	86	100 %	13	100 %	29	100 %